

SEIDLER ANDREA

A pillanat, amikor valami igazán fáj...

Czibula Katalin (1962–2019) halálára

Szeptember közepén beszéltem telefonon Katalinnal, ahogyan ezt minden héten tettem, és miután két hónapja nem láttuk egymást, megegyeztünk, hogy októberben Budapesten meglátogatom. A betegsége alatt gyakrabban és hosszasabban beszélünk, mint általában, nagyjából minden héten hallottuk egymás hangját. Aggódtam miatta, de ő annyira bizakodónak tűnt, mindig készen állt egy tréfára, tele volt tervekkel, még abban az időben is, amikor a sorsa egyre bizonytalanabbá vált. Ennél az utolsó beszélgetésnél éreztem a hangjában először valami bizonytalanságot, tán rezignációt. Azt mondta, nem érzi jól magát, és azt tervezi, hogy a kórházi kezelőorvosával konzultálni fog, s aztán majd felhív. Honnan tudhattam volna, hogy hangját és nevetését, amely nekem majdnem harminc éve volt ismerős, utoljára hallom?

Többet nem jelentkezett, és az én hívásaim a semmibe veszttek. Senki nem válaszolt rájuk.

Nem sejtettem, hogy ekkortájt ő már a halállal küzdött. Távozásának a híre ezért úgy ért, mintha letaglózta volna. Egyik egyetemi kollégája küldött nekem egy e-mailt a szomorú hírről. Nem voltam készen a sírásra. A gondolat, hogy kedves barátnőm nincs többé, megbénított.

A könnyek csak később jöttek.

A mi közös történetünk 1991-ben kezdődött, amikor Katalin – Tarnai Andor közvetítésével – meglátogatott Ágfalván. Egy kutatási terv ötletével érkezett: csináljuk meg együtt a *Pressburger Zeitung* repertóriumát, szelektív formában, csak a művelődéstörténetre koncentrálva. Az első pillanatban rokonszenvesnek találtuk egymást, és a szükséges projekttervezetet nagyon gyorsan és teljes egyetértésben és harmóniában alkottuk meg. Kati nem sokkal később Bécsben meglátogatott, és élesen emlékszem első közös színházlátogatásunkra. A Burgtheaterben néztük meg Thomas Bernhard *Heldenplatzát*. Kati a színháztörténész kritikus pillantásával, én meg teljes lelkesedéssel a szerző, Bernhard politikai bátorsága iránt.

Az első közös munkát még számos újabb vállalkozás követte. Megtaláltuk magunkat a sajtótörténetben, és számos közleményt publikáltunk, ő inkább a színház, a reprezentáció, az esztétikum területéről, én meg a tudománytörténet és a kapcsolati hálókat története kapcsán. Kiválóan kiegészítettük és kölcsönösen gazdagítottuk egymást. Azokat a konferenciákat, amelyeken közösen vettünk részt, és amelyekre meghívtam

őt, számba sem tudom venni. Mindig kellemes vendég volt, pozitív kisugárzása és rendkívüli közvetlensége mindenkit magával ragadott.

Többször tartott vendéglőadásokat a Bécsi Egyetem Finnugor Intézetében, és vendégprofesszor is volt – ezeket is teljes odaadással végezte, nála jó kézben voltak a hallgatók és az igényeik, a kollégák iránt pedig állandó kedvesség és udvariasság jellemezte. Kötelességtudó, szorgalmas és innovatív volt, kutatóként éppúgy, mint tanárként.

Katalin szerette Bécsset, a császárvárost, építészetét, az architektúráját, a színházat és azt a szabadságot, amelyet a vendégtanári életéhez a munka mellett kínált. Felejthetetlen élmény, amikor a bécsi Albertinában a csodálatos biedermeierkiállítást néztük, amikor a bécsi történeti múzeumba (Historisches Museum der Stadt Wien) elmentünk az Angelo Soliman-kiállításra, és amikor utoljára, 2017 nyarának egy forró augusztusi napján felkerestük a Mozart-házat a Blutgassen. Ezek nem egyszerűen múzeumlátogatások voltak, hanem kirándulások olyan rég elmúlt korokba, amelyről ő olyan sokat tudott, és mi belemerültünk egy kiállítási tárgyba, és órákig tudtunk a termekben bolyongani, s beszélünk, beszélünk, beszélünk.

2017 őszén szólt először arról a gyanújáról, hogy már leküzdeni vélt betegsége újra jelentkezett – ezt finom formában tette, mint amivel az ember együtt tud élni, de a gondokat jelentő ráncok megjelentek a homlokán, ahogy az enyémen is. Katalin már oly sok minden történt, oly sok mindenben úrrá lett, és oly sok mindent túlélt: ilyen volt férjének a súlyos balesete, amely után évekig önfeláldozóan ápolta a kómában fekvő beteget, azzal a reménnyel, hogy ő lehet a kevesek egyike, aki ebből az állapotból fel tud ébredni. Ilyen volt saját betegsége, személyes és szakmai visszaesései, és hogy nem utolsósorban bizonyítani tudta, hogyan lehet két gyermekét egyedül nevelő anyaként úrrá lenni az életen – engem minden egyes epizód kétségbe ejtett, és kizökkentett a szokásos kerékvágásból. Az volt a benyomásom, hogy őt ezek a sorscsapások erősebbé tették. Ha ezek nem lettek volna, akkor a környezetét abban a hitben hagyta volna, hogy minden rendben van. Az utolsó alkalom, amikor hosszabb időt töltöttünk együtt, 2018 decemberében volt, nem egészen egy évvel ezelőtt. Ősztöndíjjal voltam Budapesten, és ő ragaszkodott ahhoz, hogy nála lakjam, a várbeli, újonnan szerzett lakásában. Egy csodálatosan berendezett, régi vágású, kicsi lakásban fogadott, benne az ő szeretett antik tárgyaival – minden egyes bútordarab gondosan válogatva, semmi dekoráció túlzásba nem víve. Szerette a kedvező benyomást tevő „Gesamtkunstwerk”-et és a harmóniát. Úgy tűnt, a világ rendben van, az erő nem hagyta el a nehéz orvosi kezelések ellenére sem, egy nagyobb munkán dolgozott, tankönyveket írt, reggelente hóban-fagyban sétáltatta a kutyáját a Várban, és amikor hazajött, teáztunk, és terveket gyártottunk a következő napra. Nem sokkal korábban foglalta össze egy német nyelvű tanulmánykötetben kutatásainak egy részét, és ezt ki is adta, és terveztünk egy közös tanulmányt Mária Terézia udvarának reprezentációjáról, a katalógusokban tipikus 18. századi maszkok után kutakodtunk,

s elhatároztuk, a jövőben talán írunk valamit az udvari farsangi bálokról. A témák nem fogytak el, mindig voltak újabb ötleteink – csak azt nem tudtuk, hogy nekünk már sose adatik meg, hogy megvalósítsuk a terveinket. Néhány héttel később Kati állapota rosszabbodott, és én már nem kollégaként és barátként látogattam meg, hanem beteglátogatóként. De még ebben az időszakban is sugárzott belőle a pozitív életfelfogás, küzdött, és remélte, hogy ezt a szörnyű betegséget, amelyet gyakran az „én projektem”-nek nevezett, most is le tudja győzni. Ha tehette, elővette a munkaeszközét, a kis MacBookot, és próbálta megtalálni a munka ritmusát. Szeptemberben még részt vett egy konferencián Erdélyben, mindenkitől megcsodálva és ünnepelve. Igazán jól azonban nem érezte már magát, hiszen néhány nap múlva zajlott le a korábban már említett, utolsó telefonbeszélgetésünk.

Most már nem tudjuk felhívni, nem lehet tőle tanácsot kérni, nem lehet őt vigasztalni, és nem lehet nála – mint oly sokszor – vigaszt találni sem. Mindaz, ami maradt nekem, az az emlékezés egy közel harmincéves barátságra, a közös munkára, kedves, nyílt arcára, amelyet mindig megpillantok, ha néha véletlenül rákattintok az ő WhatsApp-on küldött üzeneteire. Az utolsó így szól: „15-ike után bármikor nagyon várlak, még a Balaton is összejöhet kicsit”.

Ez az a pillanat, amikor nagyon fáj...